

Aktuell

Musikken er frå Monoswezi

– Jazz og tradisjonsmusikk frå Mosambik og Zimbabwe går godt i lag, seier Hallvard Godal.

Han er med i bandet Monoswezi, der namnet er ei samanslåing av namna Mozambik, Noreg, Sverige (Sweden) og Zimbabwe – MoNoSweZi – og som nett har gjeve ut plata *Monoswezi Yanga*. Det er den andre etter det kritikarroste albumet *The Village* frå 2013. Musikken er tradisjonsmusikk frå Zimbabwe og eigne låtar der afrikansk tradisjon og skandinaviske musistar møtest. På den første plata med namnet *Monoswezi* var dei afrikanske musistarane ikkje dei same. På det noverande albumet spelar Hallvard Godal saksofon, Putte Joander bass og Erik Nylander trommer, saman med Hope Masike og Calu Tsemane, begge både vokalistar og instrumentalistar. Og vi høyrer først den mjuke stemma til Hope Masike syngje tekstar til fengjande rytmar.

– Korleis oppstod dette samarbeidet?

– Eg budde i Mosambik i eitt år, og eg møtte trommeslagaren Calu. Det første bandet var resultat av eit prosjekt i samarbeid med Kulturskolen i Fredrikstad. Det bandet vi har no, starta i 2011, dei norske/svenske musistarane kjenner eg frå før, og dei har alltid vore interesserte i afrikansk musikk. Med alle i bandet basert i Noreg har musikken utvikla seg etter kvart.

Tekstane er på shona og ronga og handlar om livet, kjærleiken, ekteskap, familie, vener og kvardagslivet elles. Afrikanarane står for musikken, som blir arrangert av bandet saman i studio.

– Vi har alle eit forhold til tradisjonsmusikk, og afrikanarane har også samarbeidd med mange andre i ulike prosjekt.

– Kva med dei to afrikanske språka, skjønar dei som snakkar, språka til kvarandre?

– Nei, men vi har vore på turnear i Afrika, og musikken står svært sterkt der. Vi norske og svenske i bandet har vore i afrikanske land også på eiga hand, Putte i Ghana og Erik Nylander i Gambia. Det har noko med respekten for andre tradisjonar å gjere, og det har mykje å seie for korleis musikken blir. Monoswezi er eit band det er moro å spele med, seier Hallvard Godal.

– Vi når ut til eit stadig større publikum og har dei to siste åra turnert i Noreg, Sverige, Danmark, Tyskland, England, Malaysia og Kina.

– Kva andre band er du med i?

– FatGod, Fattigfolket og Doggerland, som er ein norsk, engelsk og svensk folkemusikktrio. Elles har eg vore i Zimbabwe, og dei har ein fantastisk musikktradisjon.

– Kva går dei næraste planane ut på?

– Vi skal spele på BBC-scena på Latitude Festival i England i juli. Då vi spela på London Jazz Festival i 2013, var Sidiki Camara med. Han bur i Oslo og er frå Mali. Vi har lyst til å ha med fleire folk i bandet framover. Vi har eit framifrå plateselskap i Riverboat Records, og vi kjem til å halde på lenge.

– Du er jazzmusikar. Korleis er det?

– Eg elsker jazz, så mykje fantastisk musikk og musikarar! Utanom Fattigfolket spelar eg også i Peloton der Erik Nylander også er med.

ROALD HELGHEIM

Monoswezi med f.v. Erik Nylander, Hallvard Godal, Hope Masike, Putte Johander og Calu Tsemane. Foto: CF Wesenberg

Avfeiar Ibsen-

Dei gamle er ikkje berre eldst, dei er best òg, meiner Erik B

LITTERATUR

JAN H. LANDRO
Janh@landro.bergen.no

Meir oppsiktsvekkjande er det kanskje at litteraturprofessoren ved Universitetet i Bergen også konkluderer med at kritikarane i mange høve analyserer Ibsen betre enn litteraturforskarane gjer. Dessutan vil han ikkje godta den gamle sanninga om at vi kan dra ei nokolunde eintydig tematisk utviklingslinje gjennom heile samtidsdramatikken til Ibsen.

Den nye boka hans, *Hvordan lese Ibsen?*, har undertittelen «Samtalen om hans dramatik 1879–2015». For det er eit viktig poeng for Bjerck Hagen at eit litterært verk i seg sjølv ikkje har noka mening; verdi får det først når vi samtalar om det. For ikkje å sprengje alle rammer har forfattaren valt å gå gjennom det som er skrive om dei fem første samtidstykkene – *Et dukkehjem* (1879), *Gengangere* (1881), *En folkefiende* (1882), *Vildanden* (1884) og *Rosmersholm* (1886).

– Er boka endå ein lekk i arbeidet ditt med å rehabilitere Francis Bull og den historisk-biografiske metoden, som tok til med *Kampen om litteraturen* i 2012?

– Francis Bull er ein av heltefigurane mine og ein del av den store tradisjonen frå Brandesbrørne fram til andre verdskrigen. Det er ingen løyndom at sympatien min ligg i den kulturelle epoken. Trioen Gerhard Gran, Francis Bull og Halvdan Koht har skrive standardverka om Ibsen. Men eg freistar òg med innleving å behandle det som er skrive etter krigen. Ikkje minst Rokseth-skulen, som står meg nokså fjernt. Både Daniel Haakonsen og Else Høst har eg ein viss sans for; dei har absolutt bidrege til Ibsen-forskinga.

– Du leitar etter dei tekstane der Ibsen «er blitt lest best», men det finst jo ikkje fasitsvar?

– Nei. Det som er godt i éin epoke, treng ikkje vere det i den neste. Alt eg seier, kan bli motsagt, og det vonar eg det vil bli.

TEORIBØLGJA

– Kvifor analyserer og problematiserer du posisjonane til dei du meiner ikkje held mål, utan å problematisere ditt eige utgangspunkt?

– Eg må jo berre meine det eg meiner. Undervegs i lesinga har eg revidert oppfatningane mine ved å lese det andre skriv. Eg er ikkje ute etter å prove noko, ville berre finne ut kva eg sjølv meiner om desse fem svært ulike stykkene. Noko av det eg kom fram til, er at Ibsen slett ikkje er den same heile tida. Så det eg seier om desse fem skodespela, fortel ikkje noko om korleis vi skal lese dei neste seks i produksjonen hans.

Henrik Ibsen. Foto: Gustav Borgen / Norsk Folkemuseum

– Mykje av det som har skjedd i forskinga i etterkrigstida, har vore freistnader på å etablere eit «dette meiner Ibsen eigentleg». Det prøver eg å unngå.

Erik Bjerck Hagen deler tolkarane inn i «teoristar» og «antiteoristar» og definerer seg sjølv tydeleg inn i sistnemnde gruppe. Problemet med teoristane, slik han ser det, er at dei lét teoriane sine overstyre lesinga, medan antiteoristane held seg til det empiriske materialet og tolkar eit mangfald ut av det – men utan å vere teori-lause.

– Du generaliserer at «innsikter fremkommet på 1880-tallet eller på 1920-tallet ofte nå har større verdi enn innsikter fremkommet etter for eksempel 1970». Er det teoristane si skuld?

– Svært mykje kjem nok av denne teoribølgja som har skylt over faget sidan midten av 60-åra. Ein fekk nye reiskapar å arbeide med, men hovudintrykket mitt er at det ikkje har kome noko særleg nytt ut av dette. Det blir helst spegling av teoriar. Kanskje er det ikkje så mykje meir nytt å seie om Ibsen. Og så er

-teoretikarane

Bjerck Hagen. Han har teke føre seg det som er skrive om eit utval av Ibsens samtidsdrama.

det tydeleg at teoristane ikkje vil fordjupe seg i det som er skrive før 1960. Bull-perioden blir ofte avfeia som ein slags steinalder med omsyn til refleksjon, teori og metode. Men etter mitt syn har den litteraturteoretiske refleksjonen i Noreg stått ganske sterkt like sidan striden mellom Wergeland og Welhaven.

AKADEMISK SJØLVKRITIKK

– Korleis grunnjev du påstanden

– Her må vi akademikarar ta sjølvkritikk. Det finst mange litteraturforskarar som ikkje har spesielt litterær kjensle. Dei beste kritikarane har i alle høve litterær sans. Så kan desse teoriarane skape unødvendige filter for forskarane. Dei blir meir opptekne av ein teori, som dei kanskje berre forstår halvveges.

– Du skriv at di meir Ibsen nærmar seg idéramaet, di meir hamnar han på viddene. Kva meir

– Det er ikkje Ibsen du går til for å lære korleis du skal leve livet ditt.

Erik Bjerck Hagen, professor i litteratur

din om at somme kritikarar har levert betre analysar enn litteraturforskarane?

– Nokre av dei har levert vel så gode, djupe og velgrunna formuleringar i dei korte kritikane sine som forskarane har gjort. Her tenker eg særleg på folk som Sigurd Bødker, Gunnar Heiberg og Erik Pierstorff. Bødker var den første heiltidskritikaren i landet, og dei to andre hadde stor teaterøynsle, Heiberg også som dramatikar.

ner du med det?

– At det ikkje var Ibsens sterkaste side å vere tenkjar, men å setje ting på spissen. Det er ikkje så lett å lære noko om idear eller menneske hjå Ibsen. Motsett Bjørnson vil han helst ikkje ha noka meining. Det er ikkje Ibsen du går til for å lære korleis du skal leve livet ditt. Vi har andre forfattarar ein kan oppsøkje for livskunnskap og klokskap, til dømes Camilla Collett.

Dei «beste» tolkingane

Professor Francis Bull i 1969. Foto: Erik Thorberg / NTB scanpix

Om *Et dukkehjem*: Francis Bull, *Norsk litteraturhistorie IV – 1* (1937): «Når det gjeld å samle bakgrunnsmateriale og hovudlinjer i ei fortetta framstilling, kan det ikkje gjerast betre. Eit døme å lære av.»

Regissør Bjørn Endreson i 1972. Foto: Aage Storløkken / NTB scanpix

Om *Gengangere*: Regissør Bjørn Endreson, «'Gengangere' i ny sol», *Dagbladet* 2. april 1955: «Eit referat som omdefinierer dei tre viktigaste personane på eit vis som utdjuvar tradisjonen i ei interessant retning. Får dei tre til å framstå som levande personar vi bryr oss om.»

Marcus Jacob Monrad (1816–1897). Stikk av Hans Peter Hansen

Om *En folkefiende*: Filosof M. J. Monrad, «Hvad man kan lære af Ibsens 'En folkefiende'», *Morgenbladet* 14. og 16. januar 1883: «Set på eksemplarisk måte fingeren på stykkets ømme punkt: motsetninga mellom det komiske og det heroiske.» Om *Vildanden*:

Gunnar Heiberg, ca. 1928. Foto: Wikipedia

Gunnar Heiberg, *Ibsen og Bjørnson på scenen* (1918): «Representerer den empatiske lesinga som har medkjensle med Hjalmar Ekdahl og doktor Relling, dei mest omdiskuterte personane.»

Kritikar og forfatter Elizabeth Hardwick

Om *Rosmersholm*: Kritikar og forfatter Elizabeth Hardwick, «Ibsen's Women», *The New York Review of Books*, 1971: «Ei innlevande skildring av dei to kvinnene, munnar ut i ei tolking av stykket som svart kriminaldrama.»

Diktet

Løvetannen

Der står en liten løvetann blant andre løvetenner i bakken på et åkerland og blomstrer så den brenner.

Den har slått ut sitt gule hår på toppen av seg selv. For av en bustet knopp i går er det blitt blomst i kveld.

Nå er den sterk og stri og vill, en riktig løvetann, og strekker kry sin lille ild mot solens kjempebrann.

Hvor stolt og gladelig den gror! Men like nedenfor står en sørgmodig eldre bror og feller hvite hår.

Slik, venner, farer livet med all verdens løvetenner. Først blir de ild, så blir de sne, og siden gamle menner.

INGER HAGERUP

Frå *Videre*. Dikt, 1945

Bønder og hagedyrkarar held løvetann for eit leitt ugras, og av beitedyra er det berre sauene som nedlèt seg til å eta han. Hjå born og diktarar har planta derimot alltid stått høgt i kurs. Henrik Wergeland hylla henne ved å gjere «den Urt, der groer, jo meer den trædes» til eit symbol på seg sjølv, og tidvis kalla han seg *Leontodon*, etter det som på hans tid var latinsk nemning på blomen (no heiter han *Taraxacum*). På norsk har blomen ei rad talande namn, mellom anna *mjølkeblom*, *hårkall*, *gullbruse*, *solgris* og *gullboste*. I Sverige heiter han *maskros*, etter nokre ørsmå insekt (trips) som gjerne lever i blomestikorgene, medan danskane talar om den kvite mjølkesafta i stengelen når dei seier «Fandens mælkebøtte».

Gullbosten er ei avhalden barneleike; ein kan binda kransar og ringar av stilkane, og når blomen frævar, blæs borna på dei kvithåra blomsterkorgene slik at fnokkane seglar langt av garde med frøa (som eigenleg er små netter). I eit dikt lèt

Harald Sverdrup blomen sjølv tala: «Blås på meg barn! [...] La de små barn komme til meg / for de vet ikke hva ugress er».

Inger Hagerup (1905–1985) er av dei mange som tykkjer gjævt om løvetanna. I eit vaksendikt som like mykje kan tala til born, skildrar ho livslagnaden til den gullgule bosten. Den sterke, suverene tilstanden der ein er som mest stri, vill og stolt, er ei lukkestund, men all livsvisdom veit at ungdomens eld før eller seinare må vike for snø og alderdom. Den lova gjeld for «all verdens løvetenner» – også for mennesket. Diktet fann rom i ei samling vaksendikt Hagerup gav ut 1945. Den første samlinga hennar med barnedikt, *Så rart. Barneverns*, kom ikkje ut før fem år seinare. Der var ikkje løvetanndiktet med, noko det gjerne kunne ha vore. Dette er eit framifrå døme på at det ikkje treng å vere nokon avgjerande skilnad mellom barne- og vaksenlitteratur.

VIGDIS YSTAD

Jan Erik Vold, Vigdis Ystad og Lars Roar Langslet skriv kvar veke om norske dikt dei set pris på.